*తన్మయత

"ఇంకను రాలే దేమి?" అని రాజకుమారి ఇందుకీర్తి అనెను.

"ఇంత జాగేల?" అని మహారాజాధిరాజు ఇందుకేసరి అనెను.

ఈ చబుకులతో భటు లందఱును వెలికిఁ బరుగిడి చూచి వచ్చి 'ఇదె వచ్చి రిదె వచ్చి"రని మనవి చేసిరి.

కోమటిపెద్దయు, కోటీశ్వరుఁడును, వృద్ధుఁడునగు విజయమాలియు, నతని కుమారుఁడు మలయమాలియు, వడివడిగా సింహాసనముకడకు వచ్చిరి. విజయమాలి తూలిపడి దానిని సాష్టాంగదండప్రణామముగా పరిణమింపఁజేసెను. మలయమాలి రాజకుమారికి కనులప్పగించి నిలువఁబడిపోయెను.

రాజ్యలక్ష్మి, వీరలక్ష్మి అను దాసికల వలన మలయమాలి ఇందుకీర్తిసౌందర్యమును పలుమాఱులు వినియుండెను. "చూడనపుడు చెవులే దొడ్డవి" అని యతఁడనుకొనెను.

కొందఱు భటులుకొన్ని పెట్టెలు తెచ్చి విజయమాలి కనుసన్నలచే సింహాసనము ముందుంచి ప్రక్కల నిలువఁబడిరి.

ఇందుకేసరి కోమటిపెద్దను చూపులచే గారవించి "సముద్రయానము సంతోషకరమాయెనా?" అని అడిగెను.

"దేవ వారి దర్శనమువలె" అని విజయమాలి ప్రత్యుత్తరించి, రాజకుమారిని రెప్పవాల్పక చూచుచున్న కుమారునిఁజూచి, "నాయనా! ఆ పెట్టెలో... అల్లదిగో... ఆ పెట్టెలో"

మలయమాలి ఉలికిపడి తండ్రిని జూచెను. విజయమాలి "–ఆ పెట్టెలోని ఆణిముత్తెములు తీసి యిమ్ము" అని యనెను.

మలయమాలి పెట్టె తెఱచి అందలి యాణిముత్తెములఁదీసి యిందుకీర్తికడకుఁ బోఁబోయెను.

"ఆఁగు మాఁగుము. నీచేతులు మలినముగా నున్న" వని విజయమాలి తా నా ముత్తెములఁ దీసికొని రాజసన్నిధికిఁజని "మహారాజా, ఇవి శుక్తివేశికలు; మఱి యివి కావేరిలోని ఆణిముత్తెములు. ఇవి దేవరకు కానుక" అని యనెను.

---

* చూ. కథాసరిత్సాగరము 12 లం. 5 తరం. 384 - 318 శ్లో.

"ఇవి బుద్ధభగవానునకే తగిన" వని ఇందుకీర్తి యనెను.

"తల్లీ! నా గర్భమున నీవే జనించితివి, కావేరీగర్భమున నివియే, జనించినవి" అని యిందుకేసరి యనెను.

"రాజకుమారి కంఠ శుక్తికింగాక మఱి దేనికివి తగును?" అని అనఁబోయి మలయమాలి వెంటనే నిగ్రహించుకొనెను.

"వీని కేమిగాని ముందు బుద్ధదేవుని జూపుము" అని ఇందుకీర్తి యనెను.

"జరా జీర్ణమగు నా యీదేహము భగవానుని మోయ నోఁచుకొనలేదు. నాయనా! చేతులు దులుపుకొని నీవే చెప్పి చేయించిన బుద్ధదేవుని పదిలముగాఁదీసి నీవే దేవరవారికడ నుంపుము" అని విజయమాలి యనెను.

మలయమాలి సంతసించి, బుద్ధుని పైకిఁదీసి సింహాసనము ముందుంచి, తెర తొలఁగించి యిందుకీర్తిని జూచుచు నిలువఁ బడెను. మలయమాలి లోఁగడఁ దాను జూచివచ్చిన సముద్రము లవణరాశి యనియు, యిందుకీర్తి లావణ్యరాశి యనియు ననుకొనెను.

ఇందుకేసరియు, ఇందుకీర్తియు వడివడిగా గద్దె దిగి బుద్ధునకు మోఁకరించి లేచిరి.

"ఇది యేమి రాయి?" అని యిందుకీర్తి యడిగెను.

"సింహళపు పాలరాయి" అని మలయమాలి అనెను.

"మేలు మేలు. ఇట్టి విగ్రహము చెప్పిచేయించి తెచ్చి నందులకు నీయభిజ్ఞతను కొనియాడ కూరకుండఁజాలను" అని మలయమాలిని ప్రశంసించి యిందుకీర్తిని జూచి "నా భావన కిది ప్రతిబింబము. ఈ దేవుని వేణువనమునఁ బ్రతిష్ఠింతము" అని యిందుకేసరి యనెను.

"ఆ ప్రదేశమే సార్వజనికము. ఇంతయు కాక అది మలయమాలివనమున కట్టెదురు" అని యిందుకీర్తి యనెను.

"వేణువనము మా కానుకొనియుండుటచే మేమును ధన్యులము" అని మలయమాలి యనెను.

ఇటు లనుచుండఁగా చరాలున నటకు వినయజ్యోతి విజయంచేసెను. ఎల్లరు నతనికిఁ బ్రణమిల్లిరి. అతఁ డాప్రతిమను రెప్పవాల్పక చూచి "బుద్ధుఁడే యిచట నవతరించె"ననెను.

"ఈ యవతారమునకుఁ దగిన తావు?" అని యిందుకేసరి అనెను.

"వేణువనము."

ఈ యేకవాక్యత కందఱ మోములును వికసించెను.

"తమ సెలవగుచో శిల్పుల రావించి విహార మొనరించు యత్నము నాది" అని వినయజ్యోతి యనెను.

"నిర్మాణ మెంత కాలములో నగును?" అని యిందుకీర్తి యడిగెను.

"అయిదాఱేండ్లలో" అని వినయజ్యోతి పలికెను.

"తా మింక ఆ ప్రయత్నమున నుండుఁ" డని యిందుకేసరి యనెను.

దివాణపు మొగసాలలో పదునాఱుగంటలు మ్రోఁగెను. ఎల్లవారల మోములందును సంతసము మోసులెత్తగా మలయమాలిమోమున విచారము తాండవించెను.

"జీవకళ యుట్టిపడుచున్నటు లీ విగ్రహమును జేయించి నందులకు మలయమాలి శిల్పజ్ఞుఁడు. ఈ కలాభిజ్ఞుని కీ హారము పురస్కార మగుఁగాక" అని యిందుకీర్తి తన హార మొకటి తీసియిచ్చి' "మలయమాలీ! నీ కౌశల్యము మా విహారనిర్మాణము నకుఁ గూడఁ దోడ్పడుఁగాక. మఱి మాతో నక్కఱయున్నపుడెల్లపుడు మీకు మాప్రాసాదము ముక్తద్వారము" అని యిందుకీర్తి అనెను:

"తమ రసికత కితఁడధమర్ణుఁ" డని మలయమాలి అనెను.

ఇందుకీర్తియు, ఇంధుకేసరియు వినయజ్యోతిని భిక్షకు లోనికిఁ గొంపోయిరి. మలయమాలి చూపులకొసలు ఇందుకీర్తి దువ్వలువ తుదలఁ దాఁకి విధురము లైపోయెను.

"నాయనా! పద" అని విజయామలి అనెను.

"నీవు నడవవయ్యా" అని మలయమాలి తండ్రివెనుక తడఁబడుచు వెనుజూచుచు నడపఁదొడఁగెను.

2

దుకాణమున మలయమాలి పచ్చల తివాచిమీఁద దిండు నానుకొని కూరుచుండెను. సిద్ధుఁడను భటుఁడు త్రాసు లోనగు పరికరములను దుడిచి లోపలి గదులనుండి ఆ యా యీవస్తువులఁదెచ్చి పెట్టిముందుఁ బెట్టుచుండెను.

"ఎక్కడి రాకుమారి, ఎక్కడి మలయమాలి? అది మంగళముహూర్తము" అని మలయమాలి లోలోపల ననుకొనుచు, ఆ రంగము నంతయము మనోనయనమునఁ దిలకించుచుండెను.

బేరగాండ్రు వచ్చుచుఁ బోవుచు నుండిరి. అందఱకును వెలలుచెప్పు మలయమాలి యిపుడు తన మానసమున నెలకొనిన మన్మథాపణమున ఇందుకీర్తివెల తెలిసికొను చుండెను.

విశ్వబ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు వచ్చి మలయమాలిని జూచుచునే యతని పోలెము గనిపట్టి యచట నిలువఁబడెను. 'కూరుచుండుఁ' డని సిద్ధుఁడు మరియాద చేయఁగా నతఁడు కూర్చుండి – "సెట్టిగారూ! చిన్నమువెల ఎటులున్నది?" అని యడిగెను.

మలయమాలి ఉలికిపడి చూచెను. బేరగాఁడు మరల నడిగెను.

"ఏమీ?"

"బంగారమువెల ఎటు లున్నది బాబయ్యా?"

"మామూలే."

అపుడు బంగారు వెల రెట్టికిరెట్టిగా నుండెను. విశ్వబ్రాహ్మణుఁడు మఱి బేరమాడక "నూఱు చిన్నము లిప్పింపుఁడు" అని అడిగెను.

మలయమాలి మేలిమి దీసి ఒఱపిడిరాత గీచి చూచి "సింహాసనమునుండి లేచినపు డిందుకీర్తి యిటులే మెఱసిపోయె" నని యనుకొని దాని బేరగానిముందుంచి ఆచి చూచుచుండెను.

"తూఁచి యిండు."

ఈ మాట వినియు చూపు మరల్చుకొనఁజాలకున్న మలయమాలి బేరగాని మందలింపు విని విసువుతో త్రాసెత్తి తూఁపఁ దొడఁగెను. "ఇటు లెంత బంగారము పైచినను ఇందుకీర్తితోఁ దులతూఁగునా?" అని తలంచుచు మలయమాలి బంగారు కణికల నూరక త్రాసులోఁ గురిపించుచుండెను. నేలఁ దాఁకుచున్న యా బంగారము "నన్నింతగాఁ వ్యయింపవల"దని ప్రాణాచారము పడుచున్నటు లుండెను. మలయమాలి యా మేలిమిని బీఱకాయలటులు తూఁచి బేరగానిముందు పడవైచెను. బేరగాఁ డామేలిమిని మూటగట్టుకొని వడివడిగా రూకలు లెక్కించి కుప్పవోసి పరువిడెను. మలయమాలి యా కుప్పను జూచి "ఇటులెంతకుప్పవోసినను ఇందుకీర్తి యగునా?" అని అనుకొనుచుండెను.

ఇంతలో నింకొక బేరగాఁడు వచ్చి "ఆరతికర్పూరము ఉన్నదా?" అని అడిగెను. మలయమాలి తల యూఁచి "ఇందుకీర్తి నాకు దాపుగా వచ్చి మాటలాడినపుడు పచ్చకప్పురమే యాయెను" అని యనుకొనెను.

"ఏఁబది తులము లిప్పింపుఁడు."

మలయమాలి తలలో పచ్చకప్పురమే యుండెను. కావున బేరగానిచేతిలో పచ్చకప్పురమే పడెను. ఆరతికప్పురపువెలయే మలయమాలి పెట్టెలోఁబడెను.

ఇంతలో మఱియొకఁడు వడివడిగా వచ్చి 'కస్తూరి ఉన్నదా?" అని అడిగెను. మలయమాలిమానసము ఇందుకీర్తి శరీరసౌరభ మాఘ్రాణింపఁదొడఁగెను.

"అయ్యా, కస్తూరి - కస్తూరి?"

'ఆఁ."

కస్తూరి : ఆలస్యం చేయకుండు బాబయ్యా. వినఁబడ్డదా?"

"ఆఁ. వినఁబడ్డది. రాజకుమారీహృదయ సౌరభము నాఘ్రాణించునది, రాజకుమారీ ముఖచంద్రునిచేఁ గోరఁబడునది..." అని యిటు లాఁగక మలయమాలి చెప్పికొనుచుఁ బోవుచుండఁగా బేరగాఁడు "సెట్టిగారూ! రోగి దర్భలమీఁదికి పోవుచున్నాఁడు. నారాయణ స్మరణమున కిది సమయము. తొందరగా కస్తూరి యిండు" అని అనెను.

మలయమాలి తన ధోరణి నాఁపి ఇంత కస్తూరిఁ దీసి యిచ్చి "వెల యక్కఱలే"దని చెప్పి యతనిని బంపివైచెను.

దివాణపుదాసి వచ్చెడువేళ యగుచుండెను. అతఁడత్తిత్తి యాకసముదెసఁ జూచి "ఓరీ సిద్ధా! ఇంటికిఁ బోయి క్రొత్తగాఁ దెచ్చిన మలయచందన మెత్తికొనిరమ్ము" అని యాజ్ఞాపించెను.

ఆ సందులో కొందఱు కొంటెబేరగాండ్రువచ్చి కొన్ని వస్తువులఁ గొని ధన మొసగకయే మలయమాలిని మోసగించి వెడలిపోయిరి.

వీరలక్ష్మి సెలయేటి వలె వచ్చి "సెట్టిగారూ! నాకు బజారులో చాల పని ఉన్నది. పెండ్లి కొమార్తెగారి చీటి ఇదిగో! ఈ వస్తువులన్నియు కట్టింపుఁడు" అని ఒకచీటి మలయమాలి మీఁదఁ బడవైచి గబగబ వెడలిపోయెను.

మలయమాలి యాచీటిని కనుల కద్దుకొని యందలి ప్రతి అక్కరమును పరిశీలించెను. తరువాత దాని నతఁడు ముద్దులతో ముంచియెత్తెను. పిదప దాని నతఁ డెట్టెదుట నిడుకొని ఆలోచనలపాలాయెను.

వీరలక్ష్మి వచ్చి నివ్వెఱపడి "ఏమయ్యా, ఇంకను ఇటులె కూర్చుంటి వేమి?

"ఈ చీటి వ్రాసిన దెవరు?"

"కొత్తగా అడిగెద మేమిటయ్యా? పెండ్లికూఁతురుగారు మీకుఁదప్ప మఱొకరికి స్వయముగా చీటి వ్రాయరు. మలయమాలిగారియెడ వారి కంత అభిమానము. వారి అభిమానము నిలుపుకొనుటకేని మీ అయ్య అసలు సరకీయఁడేమి?"

"ఏమిటీ? ఈ సరకులు చూడు" అని కొన్ని వస్తువులు వీరలక్ష్మిముందు పడవయిచి, మలయమాలి చీటిలోని వస్తువుల నన్నిటిని అనఁటయాకులలోను, నదా పనస యాకులలోను కట్టెను.

వీరలక్ష్మి వానిని దీసికొని రాజవీధి నంతమయు గుమగుమ లాడించుచుఁ బోయెను.

అపుడు బేరగాండ్రు పలువురురాఁదొడఁగిరి. మలయమాలి యిత్తడికి బదులు పుత్తడిని, గవ్వలకు బదులు రవ్వలను ఇచ్చి సిద్ధుఁడు రాకముందే దుకాణము మూసి యిలుదారిఁ బట్టెను.

3

మలయమాలి చేయించి తెచ్చిన బుద్ధవిగ్రహముచే రాజప్రసాదమే విహారముగా మాఱెను. నాగరకులేకా కనాగరులందఱును బుద్ధునిఁజూచి మలయమాలికడకు వచ్చి యతనిననిఁ బ్రశంస చేయకుండఁ బోవుటలేదు. ఇటులు మలయమాలిమేడగూడ నొక క్షేత్రమాయెను. కాని వారి ప్రశంసలుమాత్ర మా ప్రతి మకువలెనే యతనికిని వినఁ బడుటలేదు. మలయమాలి నగరమునందే విద్య నభ్యసించెను. అతని కన్ని దర్శనములందును సహాధ్యాయులు కలరు. అన్ని శిల్పములందును సహపాఠులు కలరు. “యోగికి వలయు నేకాగ్రతయు, జ్ఞానికి వలయు వివేకమును, దార్శనికునకు వలయు కుశాగ్రబుద్ధియు, కవికి వలయు ప్రతిభయు ఈ ధనపిశాచమున కేలరా?” అని అనుకొనిన వాఁడొకఁడేని వారిలో లేఁడు. చదువుకొనునపుడు ప్రక్కలఁ బదివేల డప్పులు మ్రోఁగినను అతఁడామ్రోఁతయెడ బధిరుఁడు, ఎట్టెదుట సూర్యోదయమైనను అతఁ డంధుఁడు. అట్టి మలయమాలిని సహాధ్యాయులు, నుపాధ్యాయులును గొందఱు ‘రాయి’ యనియు, మఱికొందఱు ‘గూబ’ యనియు నేఁటికి నుపహసించుచుఁ బ్రశంసించుచుఁ బోవుచుందురు. నేఁ డతనిఁ జూడవచ్చిన సహాధ్యాయులలో కలశుఁడను కాసీఁడును, మంథరకుఁడను చిత్రకారుఁడును నతనిఁ జూచి “నీవు తెచ్చిన బుద్ధుఁడు సర్వజ్ఞుఁ డయినచో నీవు కళాభిజ్ఞుఁడ” వని ప్రశంసించిరి. మంథరకుఁడు మలయమాలికి సహాధ్యేతయే కాక మిత్రుఁడు. ప్రకృత మితఁడు రాజశిల్పి, ఇట్టి యీతని ప్రశంసగూడ మలయమాలి చెవి నాటలేదు. కావున వీరందఱును మహాబధిర బిరుద మొకటికూడ మలయమాలికిఁ బ్రసాదించి నిర్గమించిరి.

మలయమాలి తన ఉపవనమునకుఁ జనెను. ఎట్టెదుటి వేణువనమును విలోకించెను. అచట పలువురు పనిబాగులవాండ్రు విహారమునకు పునాదులు తీయుచుండిరి. అతఁడు తోఁటమాలిని చూచి “ఓయీ, ఈ తీయఁబడుచున్న పునాదుల కెదురుగా మన తోఁటకర యంతయుఁ దీసివైచి యినుపకటకటా లెత్తింపుము” అని యాజ్ఞాపించి లోనికేగెను.

పలుతావులును, బలురంగులును గల పూవులు వనదేవతకు కచథార్యములై యంగరాగములై యలంకారమును నిండారించెను. తుమ్మెదలు కొమ్మకొమ్మకుఁ దిరుగు భ్రిమ్మరు లగుటయకాక గాయకు లయిపోయెను.మలయమాలియు నిటులు గాయకుఁ డయిపోయెను :

పచ్చనివారిలో మిగులఁ బచ్చని దెంతయు నెమ్మనంబులన్
మ్రుచ్చిలువారిలో మిగులమ్రుచ్చిలఁ గల్గిన దండకత్తెలం
దెచ్చుగువారిలో మిగులనెచ్చయినట్టిది నాడుదెందముం
బిచ్చి యొనర్చుచున్నయది పిన్న దదియ్యెడ నేడ నున్నదో?

ఏటిదరింత లెవరి యింగితమునో యీలలు వేయుచుండెను. మలయమాలియుఁ దన యింగితమును దెలుపుట కీలలు వేసెను. కోయిలలు కోకో యనెను. మలయమాలి చేతులు చాఁపి అత్తైత్తిచూచి తిచ్చపడి నిట్టూర్చెను. నాలుగడుగులలో నతని కొక కాటుకపిట్ట కానిపించెను. దాని కతఁడు చేమోడ్చి కనులు మోడ్చెను. పిదప ఇందుకీర్తి వచ్చుచున్నటులు భావించి యిటులు పద్య మల్లెను.

నీవు వచ్చుచునుండ నీముందు పదియాఱువన్నె బంగరుడాలు పర్వులెత్తు
నీవు నిల్చినచోట నింగిపై నేలపై నైత్తావు లొలయు వెన్నెలలు కాయు
నీవు పోవుదువేని నీ వెన్క విశ్వంబు నీచెంగు పట్టి నిన్ వెంబడించు
నీవు కన్నెత్తిన నివ్వెఱ నెల్ల చుక్కలు మోఁకరించు నీ కాలిముందు
నీవు కూర్చుందునెడలను నీదుక్రింద, కాంతిచక్రంబు పీఠమై కానిపించు
నీవు పన్నుందు నెడలను నెవ్వెలుంగు, పాపపూపాను పగును లావణ్యమూర్తి!

చంద్రుఁడుదయించుచుండెను. అతఁడు దిగుడుబావికడ కరిగెను. దానిచుట్టును ఆకుఁబచ్చని పొదరుటీరములు. వానిలో ఎలపులుఁగుల యెలుఁగులు నీటిలో నంచలుఁ గొంచలు.కనుసెవులకు తగిలిన–మిగిలిన వేడుక.

అంతలో సశబ్దమగు వేణువనము నిశ్శబ్దమాయెను. కర్మకరు లందఱును కాకులవలె నెగిరిపోయిరి. పిమ్మటఁ గొంతసేపటి కాప్రాంతమును దిలకింప రాజకుమారి వచ్చు చుండెను. వైశ్యకుమారు డామెరాకను గ్రహించి పొంచిచూచి –

వనదేవతవే మేలిపసిమి యాకుంబచ్చ పట్టుచీరను మేనఁ గట్టినపుడు
రాయంచవే యందెరవళితో నడుగును బెట్టి వేఱడుగును బెట్టినపుడు
వీణవే చెలులతో విరిదమ్మినెత్తావి యసివాఱు దిరుగ మాటాడినపుడు

శారదపూర్ణిమాచంద్రమోబింబ బవే యెట్టయెదుట మోమెత్తినపుడు
భాద్రపదమాసమున నమావాస్యవేత, మాలధమ్మిల్ల! వెనుకకు మరలినపుడు
హృదయదేవతవే యెటకేఁగినప్పు డేమి చేసిన యపు డేమి యెంచినపుడు

అని పద్య మల్లి వెంటనే తనమీఁద నున్న సన్నని యుత్తరీయము: దీసి వేణువన ద్వారమునఁ బఱచి తానావలి కేఁగి పరికించుచుండెను.

మునిముందు వచ్చిన యిందుకీర్తి యావలువను జూచి చుట్టుప్రక్కలం జూచెను గానియామె కచట నెవరును గానరాలేదు. 'అమ్మాయిగారనిన దేవత అని తలఁచుకొను వారెవరో పఱచియుందురని' వీరలక్ష్మి అనెను.

"చూడవచ్చినవారెవరో పాఱవేసుకొని పోలేదుకద!" అని రాజ్యలక్ష్మి ఆ యుత్తరీయమును దీసి దులిపి బుజముమీఁద వేసికొనఁబోయెను.

"ఇటులిమ్ము" అని యిందుకీర్తి దానినిఁ దీసికొని వేణువనమున బ్రవేశించెను.

మలయమాలిహృదయము నృత్యమొనరించెను. తన యనురాగలతిక యిందుకీర్తి బుజలములమీఁద బ్రాఁకిపోయెనని యతఁడనుకొనెను. తనప్రేమయే యుత్తరీయమై యిందుకీర్తి నాచ్ఛాదించెనని యతఁడు మురిసెను. ఉత్తరీయమే మూకదూతి యాయెనని యతఁడు సొగసెను. పునరుక్తులకుఁగాని, సంభావనలకుఁగాని విసువులేని కుతూహలముచే నతని హృదయమగారయాయెను.

రాజ్యలక్ష్మియు, వీరలక్ష్మియు వెనుదిరిగి చూచిరి. ఇందుకీర్తి వెనుకఁబడియుండెను. చలువవెన్నెల వలువచేఁ గప్పఁబడి దవ్వుల నుండి వచ్చుచున్న యిందుకీర్తి మలయమాలి కొక రహస్య దేవతవలెఁ గానిపించెను. ఆలోచనము దెలుపు పాదవిక్షేపములతో నామె దారితలకు వచ్చెను.

ఇందుకీర్తి బుజములమీఁద తన యుత్తరీయము మలయమాలికిఁ జక్కఁగాఁ గానిపించెను. ఇందుకీర్తి యచట మఱొక మా అంతటఁ గలయఁగాంచెను గాని, వృథా.

ఇందుకీర్తి ముందునడవఁగా దాసికలు వెనుక నడచి పోయిరి. ఇందుకీర్తి మూఁపులమీఁద తానే పోవుచున్నటులు మలయమాలి తలపోసెను.

4

సిద్ధా, ద్రవ్యములనన్నింటిని సిద్ధపరచితివా?
నాపేరే సిద్ధప్ప కాదంటండీ?
ఆహాఁ? ఫేనక మున్నదా?
ఆఁ

దంతరాగము?

ఆఁ

వసనాంగరాగము?

ఆఁ

ఆలక్తకము?

ఆఁ

అంజనము?

ఆఁ

అపు డచటికి వీరలక్ష్మి ఉడుకుపీరు వలెవచ్చి "పెండ్లి కొమార్తెగా రిప్పుడు ఓలలాడుటకు ఏటికి దయచేయుచున్నారు. గబగబ ఈ సరకులుకట్టుడు" అని మలయమాలి మీఁద ఒక చీటి పడవైచి "కోమటివాడలో పని ఉన్నది; ఇపుడే వచ్చితినని రెండడుగులు వైచెను.

"ఉండు ముందుము"

"వడిగావత్తుఁగదయ్యా, ఏమంత తొందర?" అని వీరలక్ష్మి మాట వినిపించుకొనక అంతర్ధానమాయెను.

మలయామాలి కొంతసేపన్య మనస్కుఁడై కూర్చుండి పిదపఁ జీటితీసి చదివికొని 'సిద్ధా' అనెను. ఆఁవెనుకటివి కాక స్నానోద్వర్తనచూర్ణము, దీపవర్తికలు, శిహ్లకము, శైలజముకూడ పొట్లములు కట్టుము.

సిద్ధుఁడు వాని నన్నింటిని చక్కని పండుటాకులలో అందముగాఁ గట్టుచుండఁగా మలయమాలి మఱొకప్రపంచము కట్టుచుండెను. ఇంతలోఁ దనకు క్రొత్తమేడ కట్టిన పనివారలలో పెద్ద, ఒక పెద్ద బహుమతికొఱకు వచ్చి మలయమాలికి నమస్కరించెను.

మలయమాలి మానసమపుడు ఇందుకీర్తిని పూలతో పూజింప నాలోచించు చుండెను. కావున నతఁడు "మంజరీ, నీవు పూఁదోఁటకేగి పూగుత్తుల నన్నిటిని గోసికొని రమ్ము" అనెను.

అయ్యా, నేను మంజరిని గాను. తమమేడ గట్టినవాడను.

మలయమాలి కన్నులఁ దెఱచి చూచి "ఆఁహాఁ. ఓరి సిద్ధా, నీ వేగి వెంటనే పూలఁ గొనిరమ్ము" అనెను.

సిద్ధుఁడు నిర్గమించెను.

మలయమాలి యాపనివాని యాశ సంపూర్ణముగా తీర్చి యతనినిఁ బంపివైచెను.

అంత వీరలక్ష్మి వచ్చి "ఏమండీ సెట్టిగారూ, సుగంధాలు కట్టిఉంపుడనిన ఇంత పరాకా?" అనెను.

"నా పరాకును నీవీ మాత్రము సవరింపఁజాలవా?

ఎటులు?

నీ విటనుండి సూటిగా ఏటికే వెళ్లునది

అమ్మో! బుద్ధఘట్టమునకు నడచిపోఁగలనా? నాకు వేయికాళ్లున్న వనుకొంటిరా?

మలయమాలి మఱిమాటాడక సిద్ధుఁడు కట్టియుంచిన పొట్లము లన్నియు వీరలక్ష్మి ముందు పడవయిచెను.

"కట్టియునా యీ మాటలు?" అని వీరలక్ష్మి వానినందుకొని లేడివలెఁ బరువెత్తును. మలయమాలి అంగడి మూసి వైచెను.

ఈ రెండకుఁ జాఁచిన పొడవుమెడల జక్కవలుపసంహరించుకొనెను. వృక్షములు సూర్యోపాసనమునుండి లేచెను. మెఱుఁగెక్కిన సూర్యకిరణ ప్రసారముచే నదియంతయు దర్పణసహస్రఖచితమై స్ఫటికభూమివలెఁ గనుపట్టెను. నేలయు, నింగియు పచ్చియల నెపమునను, కాంతుల నెపమునను ఆనందమును చిమ్మెను. రాజప్రాసాదము నుండి సుగంధప్రవాహ మొకటి నదీప్రవాహమునవఱకును బ్రవహించెను. జనప్రవాహముచే నదీ ప్రవాహ మినుమడించెను. మంద మధ్యవేగములచేఁ బ్రసరించు నదీతరంగములు సంకీర్తనముచే నామంత్రితుఁడైన వరుణుని చేతుల ననుకరించి మాలిన్యమును క్షాళన మొనరించుచుండెనో యన నొప్పెను.

అపుడిందుకీర్తి దాసినిరపేక్షముగా నదిలోనికి దిగి బుద్ధుని స్తోత్రముచేయుచు ఓలలాడఁదొడఁగెను. దాసీజన మెల్లయు మాయాదేవి నోలలాడించుచు ప్రవాహముదిగువ స్నానమొనరింప మొదలిడెను.

మునిఁగి లేచునపుడెల్ల దేవతలుపుష్పవృష్టి కురిపించిరోయన ఇందుకీర్తి మస్తకము పద్మములను, పాటలములను, మల్లియలను, మొల్లలను, వకుళములను, వంజుళములను వింతగా పైకెత్తుచుండెను. పైనున్న మోచేతివంపు మలుపు దిరిగి పుష్పప్రవాహమొకటి సూటిగా తనమీఁదికేవచ్చుటామె కక్కజము కలిగించుచుండెను. ఆమె స్నానము ముగించు వఱకును పూవులామె తల నలంకరించుచునే యుండెను. ఆమె దానికి కారణమాలో చించుచునేయుండెను. దాసీజనములు తియ్యగా పాడు బుద్ధునియోలపాటలు జలజంతువుల కహింసావ్రతము నేర్పెను నదీతీర మెల్లయు వేదికాలంకృతమై వేదికలన్నియు

బుద్ధాలంకృతములాయెను. సార్వజనికమైన ధ్యాననిద్ర యొకటి వ్యాపించెను. సూర్యుఁడాయుపాసికల వేనలిచెమ్మనే కాక బ్రహ్మరంధ్రములఁబట్టిన చెమ్మనుగూడఁ దుడిచివైచెను.

సూర్యుడపుడు తలవంపకుండ నదీదర్పణమున తన ప్రతిబింబముల నన్నింటిని జూచుకొనెను. వాయువు రాణివాసముల నెత్తావిచే బూరటిల్లి విశ్రాంతి గొనెను. మయూరములు మధ్యాహ్నసూర్యునకు సీసములను, ఎత్తుగీతులను పాడెను. స్నాతాయాతమైన జనప్రవాహము రాజవీధికంతయు నశాంతిచే శాంతి కలిగించి ప్రాసాదాభిముఖముగా నడచెను.

ఆ యెడ మలయమాలి తన మేడ యెక్కుచు –

> నీటను బుట్టినట్టి నలినీదళలోచన లక్ష్మిపోలు నీ
> వేట మునింగి లేచుతటి నిచ్చిన యీ యభిషేకవారితో
> పాటు మహానురాగపరిపాటి కిరీటములైన యాహరిత్
> పాటల నీలగౌరసిత పాండరపుష్పము లేడనే చెలీ.

అని కవన మల్లెను.

5

అన్న పానముల మఱచి మనమేడమీఁదఁ గూర్చుండి మలయమాలి చంద్రునందుకొనఁగోరెను. ఆ చంద్రుఁ డెంత దవ్వులనున్న నేమి? వెన్నెల తనమీఁదఁ బడుచునే యుండెను. కిరణములు తనను దాఁకుచునే యుండెను. వానిని బట్టి లాగినఁజాలు.

మలయమాలికి తన మేడమీఁద గాలిలేదు. ఉన్నను అది గాలికాదు. దానఁ జైతన్యము లేదు. ఇందుకీర్తిగాలి యతనికిఁ గావలయును. అది యేడ దొరకును? ఆమె ప్రసాదమునకుఁ బోవలెను. బలే.

మలయమాలి యొకసారి యాకసము దెసఁ జూచెను. చంద్రునిపై కాఱుమబ్బు. దిగంతరాళమంతయుఁ గాటుకకొండ, ఈ యవరోధము రాజావరోధమునకు మార్గభిక్ష యిడునా?

మలయమాలి రాజమార్గము పరికించెను. చూపు చొరలేదు. దిగ్గజములన్నియుఁ గలిసి ఫూత్కరించినటులు సుడిగాలి వీవఁదొడఁగెను. మిన్ను విఱిగినటులు మేఘము లఱచెను. మహానటుని ప్రళయతాండవమునకుఁ జోటుచేయఁ బ్రమథులు జలిపించు కొరడాలవలె మెఱుఁగులు దిగంతముల ముందు నాట్యమొనరించెను. కాలరాత్రి కాలఁ ద్రొక్కుటవలనఁ బడిన కంతలనుండి జలప్రవాహము దొణదొణక్రిందఁ బడుచున్నదో యన మేఘములు కుంభవర్షం కురియఁదొడఁగెను. వాయుదేవుఁడు భూగోళమును

నొక్కివైచునో యనునటులు తూర్పు పడమర గాడ్పులు ఒండొండుఁ గొట్టుకొనెను. ఇట్టి భీకరసమయమున మలయమాలి పిల్లివలె మేడదిగి రాజప్రాసాదముదెస నడుపఁదొడఁగెను.

విజయమాలి యిపుడు తన కుమారుని వేయికనులతో కనిపట్టుచునే యుండెను. కావున మలయమాలిని ఇరువురు భటులు భూతములవలె వెంబడింపఁదొడఁగిరి.

మలయమాలిని గాలి వెనుకకుఁ బడఁద్రోయలేదు; భటులను వెనుక ముందులకుఁ గొట్టెను. ఉఱుము లతని వెఱపింపలేదు; భటులను బావురు మనిపించెను. మెఱుపు లతనికి.మిఱుమిట్లు గొలుప లేదు; భటుల కన్నులఁ జిల్లు లొనరించెను. వర్ష మతనిని బ్రధర్షింపలేదు; భటుల మేనులమీఁద బాడె లొనరించెను. మలయమాలి మానసమున ఇందుకీర్తి ప్రాసాద మొకటియేయుండెను. అతఁ డపుడు దాని ప్రాకారము దఁటెను.

"అరేరే! పిట్ట తప్పించుకొనిపోయెను" అని ఒకభటుఁడితరుని చెవిలో నూఁదెను.

"లేదు లేదదిగో ఆప్రాకారముమీఁద."

"ఆఁఆఁ, చూడుచూడు, పిట్ట మాయామౌచున్నది."

భటు లిరువురును క్రింద మీఁదఁ బడుచు లేచుచు కొంతదూరము వెనుకకు వచ్చి యచట నిలువఁబడి యాచిచూచుచుండిరి గాని కన్ను పొడుచుకొనినను లక్ష్యము కానవచ్చుట లేదు. సాహసమునకు సంతసించి మబ్బులు మలయమాలిని జూచెనో యన నపుడు తళుక్కున మెఱుపులు మెఱసెను.

'ఓరే, మేడచివర చూడు."

"ఆఁ. ఆఁ. పిట్ట మేడమీఁద వాలినది."

"సరేకాని ఈ పిల్లవానికి పిచ్చియెత్తలేదు కద?"

"ఔరా. మన మిపుడేమి చేయుదము?"

"పోయి ముదుసలికి చెప్పుదము"

మలయమాలి ఆ మేడమీఁది మూఁడవనిలువు చుట్టును ప్రదక్షిణముచేసెను. ఒక తలుపుగాని, ఒక గవాక్షముగాని లోపలనున్నవారిని మోసగించలేదు. అతఁడు వితథయైనను పలుమాఱులు తెఱవఁబ్రయత్నించెను. సింహద్వారమునకును గవాక్షములకును చెవులంటించి చూచెను. అతఁడు తన హృదయస్పందమునే వినఁగలిగెను. అతఁడొక నిమేష మాలోచించెను. చరాలున నొకమెఱుపు మెఱసెను. కడపలకు రంగువైవ గుట్టబోసిన జేగురుకణిక లతని కంటఁబడెను. అతఁడొక కణిక దీసికొని, ద్వారోపాంతమున గారచే పాలుగాఱు గోడమీఁద –

మిన్నులం జూడఁబోవు నీమేడ యెక్కె రాగ వేగముచే ననురక్తుఁ డొకఁడు
దానిచుట్టు నతండు ప్రదక్షిణంబు చేయుఁచుండంగ రవి కేల యీసు చెలియ?

అని వ్రాయు సాహసమునకుఁ బూనుకొనెను.

ఇంటికడకు భటులు తెచ్చిన వార్త విజయమాలి విని అనుక్షణమును పిడుగులకుఁ దలయొగ్గి వాకిటఁ దిరుగాడుచుండఁగా మెలమెల్లఁగా మబ్బులు మాయఁజొచ్చెను. అతఁడు తుపానునఁ బడి కొట్టుకొనిపోవుటకు సిద్ధపడి యుండఁగా వాయువర్షములు చెట్టాపట్టాలు పట్టుకొని వెళ్లిపోయెను. ఆ రాత్రి యంతయు నేమియు జరుగనటులు తూరుపురేకలు కానిపించెను. పొనపొన మలయమాలి కనఁబడుడు సంతసించి విజయమాలి వడివడిగా లోనికేఁగెను. మలయమాలి వలపుసురమాయి రాచుకొనిన కనులెఱ్ఱవాఱ వచ్చి తనమేడ యెక్కెను.

రాజప్రాసాదమున పిల్లనఁగ్రోవిపాట నగారామ్రోఁతతోఁగలిసి పత్తనను నంతయు మేలుకొలిపి మరల నిద్రాభిముఖ మొనరించుచుండెను. ఘోషములందలి ఆవులయు, లేగలయు ప్రశ్న ప్రతివచనములు విశ్వప్రేమను వెల్లడించెను.

ఇందుకీర్తి మేడలోనుండి మైత్రేయుని పాటలు వినవచ్చెను. మేడముంగలి పిట్టగోడలపై దివియలు వెలిఁగెను. పలపలని చీఁకటివిఱియుటతోపాటు తలతల మను వెలుఁగుతెర దిగంతరముల వ్రేలాడెను.

మాయాదేవికుమారుని ఓలలాడించు పాట ప్రారంభమాయెను. ఇందుకీర్తి స్నాతానులిప్తయై బుద్ధునకు జోలపాడి మేడయెక్కి సింహద్వారముం దాఁగిపోయెను. "ఏమి యీవ్రాఁత?"

ఆమె దాపునకుఁ జని చదివికొనెను. "ఎవరు? ఎవఁడితఁడు? మలయమాలి! మలయమాలి!"

"ఈ ప్రాకార మెటులు దాఁటెను? ఈ చుక్కలమేడ యెటు లెక్కెను? 'రాగ వేగముననా? ఔనౌను. ప్రేమయను నిచ్చెన పురుషోత్తముని మహోన్నతమగు మేడనే యెక్కింపఁగలుగునపుడు క్షుద్రమగు నీ మేడనెక్కింపఁగలుగుటొక లెక్కా? విశ్వప్రేమచే బుద్ధభగవానుఁడు కత్తులబోను నుండి కదలిపోలేదా? సెబాసు మలయమాలీ! నీవు ప్రేమ నెఱిఁగికొంటివి. నేనే యీవలనుంటిని" అని యిందుకీర్తి ఆ పద్యమును తుడిచివయిచెను.

పిదప ఇందుకీర్తి బుద్ధునిముంగలికిఁ జని మోఁకరిల్లెను. ఆమె లేచి కూర్చుండి ధ్యానసముద్రమున మునిఁగెను.

అటుపిమ్మట ఇందుకీర్తి ఒక దాసిచే మంథరకునిఁ బిలిపించి, ప్రసంగవశమున మలయమాలికిని, అతనికిని గల మైత్రి నెఱింగి "మహాశయా, సమయము వచ్చినపుడు నీ మిత్రునకు నా ప్రతికృతి యొకటి బహూకరింప మఱవకుము" అని యాదేశించెను.

అర్థము కాక మంథరకుఁడు "తమసెలవు" అని నీళ్లు నమలి సెలవు తీసికొనెను.

6

మలయమాలి కిందుకీర్తిమీఁది రక్తిచే జగతిమీఁద విరక్తి కలిగెను. అతని మానసమున ఇందుకీర్తి బలిసినకొలఁది అతని శరీరము చిక్కఁదొడఁగెను. అతఁడిందుకీర్తిని లోపలఁబెనుచుటచేఁ గాఁబోలు నతని శరీర మిందుపాండుర మాయెను. అతని శరీరము శుష్కించిన కొలఁదియు నతనికాంతి పుష్కల మాయెను. అతఁడు స్నానాను లేపనముల మఱచెను. అతని కన్న పానములమీఁద అరుచికలిగెను. అతఁ డంగడిని విడనాడెను. పరిజనము నేవగించెను. మంచ మెక్కెను.

కొడుకునఁ బొడమిన యీ యొడుదొడుకునకు తలిదండ్రులు తాఱుమారయిరి.

"ధన్వంతరి నయినను సరే తీసికొనివచ్చి అడిగిన సొమ్మొసఁగి కొడుకుఁగుఱ్ఱ కౌషధ మిప్పింపు" డని తల్లి యనెను.

"ఈ వ్యాధి ధన్వంతరికి లొంగ దనియు, తగినసంబంధము త్వరలో విచారింపు" మనియు తండ్రి యనెను.

తల్లితెల్లఁబోయి చూచెను.

తండ్రి నిట్టూర్చెను.

తమతోఁ దూలతూఁగఁగల చక్కనిసంబంధ మొకటి తల్లి యేఱుకొని వచ్చెను. కొడు కా వియ్యమును వయ్యి మొనరించెను. తల్లి అందగత్తెల వెదకఁ బంపెను. కొడుకు లోలోపల కుమిలిపోఁజొచ్చెను.

విజయమాలి కోటికి పడగయెత్తినను కొల్లాయగుడ్డతోనే కాలము గడపెను. అతనికి మహారాజాధిరా జధమర్ణుఁడైనను అతని ఇల్లు రాజప్రసాదముకడ వినయము నేర్చికొనియే యుండెను.

మలయమాలి మానస మాకాశమున విహరింపఁదొడఁగిన దాది అతఁడు కూడ నాకాశ మెక్కవలసివచ్చెను. కావున నతని మేడ రాజకుమారి మేడతోపాటు త్రిభూమముగా మాఱెను.

"పై కెగురకుము, పై కెగురకు" మని తండ్రి యాదేశింపఁగా "రెక్క లుంటకు ఫలమేమి?" అని కుమారుఁడు బదులాడెను.

మలయమాలి జాబిలి జూడఁగా అతని మేడ చుక్కలఁజూచెను.

మలయమాలి మంచమెక్కిన దిపు డాచుక్కలమేడలో, విజయమాలి రోఁజుకొనుచు మేడమెట్లెక్కెను. "ముదిమిలో మేడయెక్కు టొక శిక్ష" అని అనుకొనుచు అతఁడు మూఁడవ నిలువు జేరెను.

తలుపు బిడాయించియుండెను. 'అయ్యా' యని పిలిచెను. 'అయ్యాలేదు, కొయ్యాలేదు.'

విజయమాలి కుమారుని నిరుత్తరతచే శిక్షను పూర్తి చేసికొని, బీగము మంద్రగబ్బవలె మొలనుండి వ్రేలాడ నంగడికి బయలుదేఱెను. అతని కొంటిబాఁపఁ డెదురాయెను. అతఁడు వెనుకకు వచ్చి ఆచమించి కళ్లుపొడుచుకొనుచు వీథిలోనికేఁగి అంగడి తెఱచెను. అంగడి తెఱవఁగనే బేరగాం డ్రీఁగలవలె మూఁగిరి. వారు మలయమాలి నపేక్షించుకొనియుండఁగనొ వారికి లోపలఁ గనఁబడినవాఁడు విజయమాలి, పెద్దపులి!

"రండు, దయచేయుఁడిదిగో తివాచి" యని విజయమాలి మరియాద చేయు చుండఁగనే ఇదె వత్తుమని బేరగాండ్రు పిట్టల వలె పాఱిపోయిరి.

పిదప విజయమాలి అంగడిలోని పెట్టెలనియుఁ దెఱచిచూచెను. అతని ధైర్యముతో పాటవి వట్టిపోయెను. తరువాత తాటాకులకవిలె తెఱచెను. ఒక పద్దేనియు దానలేకుండెను.

మలయమాలి పద్దు వ్రాయమాలి తానిచ్చిన సంచకరము లన్నియు మఱచెను. దాన నష్టము కలుగు సర కెల్లయుఁబుచ్చికొనక తప్పకపోయెను. లాభము వచ్చు సరకురాక పోయెను. ఇటులు ఆడిసాటా బేరమంతయు నతని పాలాయెను.

విజయామాలి నోరు మూసికొనుటతో పా టంగడి మూసి వేయఁ దలఁచికొనియు తేనికి వెఱచి సిద్ధు నంగడిమీఁదఁ గూరు చుండఁబెట్టి తా నింటికిఁజనెను.

అటుపిమ్మట విజయమాలి సరాసరి వెలయాండ్ర వాడలోనికిఁ జనెను. బాల్యసఖి మధురవాణి యెదరువచ్చి "మాకు నేఁడు తిరునాళ్లు" అని అతనిని లోనికిఁ గొంపోయెను.

"ఆఁ. కంచిగరుడసేవ మా మొగములనే వ్రేలుచున్నది."

"ఇప్పుడు మీకేమి హాని?"

"ఆఁ. అటు లడుగుము. ధనహాని, మానహాని, ప్రాణహాని, ఈ మూఁడును ఒకేసారి వచ్చి కూర్చున్నవి."

"అటు లగుచో మాయింట మకాముపెట్టుఁడు, మా వీధికి వచ్చి నలుబదియేండ్లు దాఁటెను."

కథా నిలయము
శ్రీకాకుళము

"మన వాడలో ఇప్పుడు అందములో సందఱ తలదన్ని నదియు, చదువుకొన్నదియు నగు ప్రౌఢయొకతె యున్నదా?"

"ఇది యిపుడు ముదియ కాఁబోలు?"

"నీ నా మాట లగునెడల నేను మాత్రము ముదుసలిని కానా?"

"ముప్పది యేండ్లకే ఆఁడుది ముదియ, మగవానికి ముసలితన మేమిటి? నిన్నకాక మొన్న అబ్బిసెట్టి అఱువదవయేట కన్నెరికము పెట్టలేదా?"

"ఆ కన్నెరికము పెట్టిన దబ్బిసెట్టికాదు. ఒకటి – అబ్బిసెట్టి డబ్బు; రెండు – అబ్బిసెట్టి జబ్బు."

ఈ చివరమాట విని మధురవాణి విజయమాలి దవడ మీఁద చిటకరించి కోటీశ్వరునకును ఇన్నాళ్ల కట్టిజబ్బు ప్రవేశించినదా?" అనెను. విజయమాలి మఱి సైఁపలేక మధురవాణి చెవిలో తన కుమారుని సంగతి యంతయు సంగ్రహముగాఁ దెలిపెను. మధురవాణి మొగము సుద్దమాయెను. విజయమాలి తల వాల్చి కూర్చుండెను.

కొంతసేపటికి మధురవాణి "బేజారుపడకు! మావాడలో ఇప్పుడు మనీష అని ఒకతె ఉన్నది. దానిని చూచుచో భీష్ముండయినను పెండ్లాడ వలయును" అనెను.

మా భీష్ముఁడు?

మీ భీష్ముఁడు రాజకుమారిని కాలఁదన్నును.

బిగ్గఱగా అనకు, బిగ్గఱగా అనకు. గోడలకు చెవులుండును. సరికాని, దాని నీ రాత్రి పంపఁగలవా?

ఇప్పుడే పంపఁగలనుగాని దానికి తగిన డబ్బు –

డబ్బులకేమి? నీవెంత వెలపెట్టిన నంత వెల యిచ్చెదను.

సెట్టి యిప్పు డట్లే అనును. చివరకు ఉప్పుఁగల్లు పెట్టి పంపును.

అది లేనిదే రుచియే రాదుకదా?

ఓహో! చింత విఱిగినను చేవ విఱుగలేదు. సరికాని, నీవు కుబేరుఁడవు; అది రంభ. ఇక నలకూబరుని అదృష్టము చూచుకో వచ్చును.

విజయమాలి తమలము పుచ్చుకొని గృహాభిముఖుఁడాయెను.

7

దైవముపేరు చెప్పి తల్లి ఆ రేయి తొలిజామున మలయమాలిని మహానసము లోనికిఁ దీసికొనివచ్చెను. ఆ సందులో మనీష మలయమాలి మేడ యెక్కెను.

"అన్నరసముకన్న ఆదరణరసము మే" లని అతనితల్లి యెఱుఁగును కావున నామె కొడుకు మనసున కుల్లాసము కలుగు వ్యాపారములయెడల జాగృతి వహించెను. మలయమాలి తల్లిదెస కొంచెము సుముఖతచూపెను.

అతఁడు ఆకు నాకి పాలు మూచూచి పండ్లు చేఁబూని తల్లికడ సెలవుగైకొనెను. తల్లి అందులకే సంతపించెను.

మలయమాలి మేడమంతయు సుపరిష్కృతమై స్నాతధౌతుఁడైన వాస్తుపురుషునివలె నుండెను. అతని గది దేవతలకుఁ గూడ కాలిడ జంకు కలిగించెను. అతని పాన్పు వెన్నెల నేకి నేయఁబడినటు లొప్పెను. ఒక మూల పాలరాతిప్రమిదలో రత్నదీపము వెలుఁగుచుండెను.

మలయమాలి ఒకొకతలుపే మూసికొనుచు పైభాగమునకుఁజేరి యిందుకీర్తి మేడకు సూటిగా నిలిచి చూచెను. భావనయను ఐంద్రజాలికుఁడు అతని యెట్టెదుట ఇందుకీర్తిని నిలిపెను. అతఁడామెకు స్వాగత మొసఁగెను.

ఇందుకీర్తి మేడలో దివ్వె వెలిఁగెను. మలయమాలి నయన భ్రమరము దానిచుట్టును చాంద్రాయణ మొనరించెను.

వెలుఁగాఱెను. అతఁ డచటనే అటులనే నిలువఁబడి పోయెను. అతని మానసము తన్మయ యగుకొలఁది అతని శరీరము పులకలచే కంటకితమౌ క్రమక్రమముగా నిద్రాదువోలె నిట్టనిలుచుండెను. అప్పుడతని హృదయరంగమున ఇందుకీర్తి నిశితములగు తనచూపుల కందని పరవులతో బ్రహ్మాండము చివరకేగి నిలువఁబడెను. ఇందుకీర్తి అవ్యక్తములోనికి దుమికెను. అతఁడు కుప్పున నేలఁగూలెను.

ఈ నవ్యప్రపంచానుభవము మనీష కిదియే మొదలు. కాఁక మిగిలి నేలఁగూలిన లక్షావిగ్రహమువలె నున్న మలయమాలి ముంగలికి వచ్చి యామె నిలువఁబడెను. ఆమె జడప్రాయమయిన యాశరీరమునఁ బ్రేమసమాధిని గనులారఁ గాంచెను. భయభక్తులచే, త్రాసకంపములచే, ననురాగనిర్వేదములచే శబలితయైన మనీష కపుడు పరిచర్యయే చేయవలయునో, ప్రేమాంజలియే యెత్తవలయునో మేమియుఁ దోఁపలేదు. చూపులో లీనమై యామెయు, ఆమెలో లీనమై చూపును ఆ విగ్రహము ముందు మఱియొక విగ్రహమై ఏకాంతమయిన యా మేడను దేవళ మొనరించెను.

రాచనగరిలో నడిరేయి నగారా మ్రోగెను. పారావారి హెచ్చరికలు దిగంతములఁ బ్రతిధ్వనించెను. నిశాదేవి తల వెండ్రుక లాఱఁబెట్టుకొనినటులు, వేఱలతో నేలఁబాతుకొని పోయినటులు చీఁకటులు దట్ట మాయెను.

మలయమాలి కొంచెము కదలెను. మనీష గదిలోనికి వచ్చి చాటున నిలువఁబడి చూచుచుండెను. మలయమాలి కొంచెము కదలి కనులుదెఱచి 'ఇందుకీర్తి' యని పిలిచెను. మనీష కీర్ష్యాప్రేమము లొక్కపెట్టునఁ బైకుబికెను. "ఎక్కడఁ జూచినను ఇందుకీర్తియే" యని యనుకొనుచు మలయమాలి తన పానుపుకడకు వచ్చెను. అంత నతఁడు దానిని శూన్య మొనరించి యుద్యానము నశూన్యము కావింపచూచెను.

"ఆహా! వలచినచో ఈ ప్రేమమయునే వలపవలయును" అని యనుకొనుచు మనీష తలుపుచాటునుండి రెండడుగులు ముందులకు వైచి నిలువఁబడెను.

మలయమాలి చూచి "ఓహో యిందూ! నీ హృదయ మిసుమంత ప్రఫుల్ల మయినచో రెక్కలు కట్టుకొని నేనే నీమేడ మీఁద వ్రాలెడివాఁడనుగదా" అనుచు చేతులు చాఁపి రెండడుగులు ముందులకు వైచి ఆచి చూచి స్తబ్ధుఁడయిపోయెను. మనీష త్రొట్రుపడెను.

"ఓయమ్మా! నీ విందుకీర్తి కక్కవా, లేక చెల్లెలవా? ఆమె నిన్నిటకుఁ బంపెనా? అగునెడల నీ విపు డిచటి కెటులు రాఁగలిగితివి?"

"వలచి వచ్చిన కసుమాల వెలయాలి కిటకు వచ్చుటకు దారియే లేకపోయినా?"

"నన్నా వలచితివి?"

మనీష తలవాల్చి యూరకుండెను.

మలయమాలి యొకసారి ఆమెను కలయఁ గాంచెను. ఆమెలావణ్య మతనిలోని యిందుకీర్తిని ప్రజ్వలింపఁజేసెను. అతని కిందుకీర్తి నుండియే స్త్రీత్వమును, లావణ్యమును ఉత్పన్నమాయెను. అతని కిపు డిందుకీర్తికిని, స్త్రీలోకమునకును గల తేడాలు విశదముగా గోచరించెను. అతని ముందెవతయు నిందుకీర్తికాదు. ఒక సూర్యగోళము నుండి తేజః కణములు వెలువడుచున్న చందముగా ఒక యిందుకీర్తి నుండి సౌందర్య కణములు వెలువడి స్త్రీలను సృజించుచుండెను.

మలయమాలి యిటులనెను: "ఓయమ్మా! నీ సౌందర్యమునకు నేను వైతాళికుఁడను. నీ విందుకీర్తికి కుడియెడమగా నుండుటచే విశేషించి గౌరవభాజనమవు. నీవు నాకుఁ జెల్లెల వగుచో నెంత బాగుండి యుండును? ఐనను మిగిలిపోయినది లేదు. నీకు ధనము కావలయునేని రేపే నీయిల్లు బంగారమగును. నీవిట నన్నొంటరిగా విడిచి వెళ్లుము."

"నాకు ధనమేల? వలపునకును, ముద్దునకును అత్తకోడలివరుస, నేను నిన్ను ప్రాణములతో వలచితిని, నేను నిన్ను జూచికొనుచు నీ ముంగలఁ బడియుందును."

"వలదు వలదు, నన్నుఁ జూచుచుఁ గూర్చుండుట పున్నెమా, పురుషార్థమా? దైవము ముందు గూర్చుందుము. అది పున్నెము, పురుషార్థము. ఈ బొమ్మకడ నేమికలదు, మట్టియే!"

"పరుల కుపదేశించునెడల నీకన్న నేనేడాకు లెక్కువచదివితిని. నేను నీ పాదములంటి చెప్పుచున్నాను. నిన్ను నేవలచితిని."

మలయమాలి ఒక వెఱ్ఱినవ్వు నవ్వి వడివడిగా మెట్లు దిగి వెళ్లిపోయెను.

ప్రక్కగదిలో పొంచియున్న విజయమాలి మనీషకడకు వచ్చి "వెఱపింపఁబోయి వెఱచినచందము చేసితివే" అనెను.

అతనిమాట వినిపించుకొనక మనీష – "భూమిచివర నున్నను సరే మలయాలిని నేను వలతును" అని మేడదిగి వెడలి పోయెను.

"అయ్యవారిని జేయఁబోవ కోఁతియైనటు లున్నదే! వహ్వా! ఒక పిచ్చికి తోడు రెండవ పిచ్చి" అని విజయమాలి ఏమియు దోఁపక మేడ దిగివచ్చి వాకిట నిలువఁబడి యుండఁగా కొంతసేపటికి భటులువచ్చి "మలయమాలి తోఁటలో సుఖముగా ఉన్నాఁ" డని చెప్పి పోయిరి. విజయమాలి అంతనొక నిట్టూరుపు విడిచెను.

8

ఆమఱునాఁటి ప్రొద్దున నారదుఁడు రహోదేవిని రచ్చసావడి కీడ్చెను. ఇరుగు పొరుగులవా రందఱును "మలయమాలి లేచిపోయె"నని చెప్పుకొనిరి. వారి యిరుగు పొరుగులవారందఱును "మలయమాలికి పిచ్చియెత్తిన" దని చెప్పుకొనిరి. కోమటివాడ యంతయు కోటీశ్వరుని యింటికి వచ్చి పరామర్శ చేసిపోవుచుండెను.

విజయమాలి ప్రాణములు ప్రాణములలో లేవు. గోరుచుట్టుపై రోఁకటిపోటువలె ఈజనఘోష యేమి? లోకులు మంచికంజలి పట్టక చెట్ట నిటులు చెవాకులు చేసికొందు రేమి?

"మలయమాలి లేచిపోయె" నను వార్త పామరులలో దుర్గంధమువలె వ్యాపించెను. "తండ్రియే వెడలనడచె" నని ఒకగుంపనుకొనెను. "మలయమాలికి పిచ్చియెత్తె" నని ఇంకొక గుంపనుకొనెను. దానిమీఁద చిలువలు పలువలు వికసించెను. "మలయమాలిని బ్రహ్మచర్యమున బంధించుట తలిదండ్రులదే త" ప్పని మహాజనము తీర్పిచ్చెను.

ఈ తీర్పుచే విజయమాలికి వగర్పు పుట్టెను. తాను కొడుకునకు పెండ్లిచేయననెనా? కొడుకు చిన్నవాఁడా చితక వాఁడా? చదివినవాఁడాఁ చదువనివాఁడా? అతని కే వధువును నచ్చదు. తానేమి చేయఁగలఁడు? ఈమాట లెవరు విందురు? లోకము మూయ

మూఁకుడున్నదా? విజయమాలి తలుపులు మూసికొని మరణదండమును నిరీక్షించుచు మంచమెక్కెను.

మలయమాలి తల్లి గ్రామదేవతలకు మ్రొక్కుబడులు చెల్లింప జనెను. అచటి వారందఱు నామెను గాంచి "చేతులు కాలిన పిదప ఆకులు పట్టుకొన్న నేమి లాభము? ఎన్నఁడు లేనిది ఇతర దేవతలను - ఈ బుద్ధులను ప్రబుద్ధులను కొలుచుచో బెడిసికొట్టదా?" అని అనిరి. ఈవల కుమారునిమీఁది వాత్సల్యము, ఆవల రాజదండము వలని భయము! ఇటుచూచిన నూయియు, అటు చూచిన గోయియునుగా ఆమె ఏమియు మాటాడఁజాలక మ్రొక్కుబడు లచటనే విడిచిపెట్టి యిలు దూఱి సిద్ధు నంగడినుండి రావించి కుమారుని కనిపట్టియుండుటకుఁ దోఁటకుఁ బంపెను.

విజయమాలి గృహాంతరాళమున పగటిపూఁటనే రాత్రి దేవతకాఁపురము పెట్టెను. లక్ష్మీదేవి కలకలలాడుచుండఁగనే జ్యేష్ఠాదేవి సివాలాడఁజొచ్చెను.

"తలుపు."

"ఎవరు వారు?"

"పలుకకువే పలుకకువే" యని విజయమాలి సన్నగా అనెను.

"నేను రాజ్యలక్ష్మిని."

విజయమాలి తలుపు తీసెను. 'నేఁడు కొట్టు తెఱవలేదేమి?' అని రాజ్యలక్ష్మి చిఱునగవును పెదవులలో నణఁచి పట్టెను.

"ఔరా! మఱచితిని. నేను వచ్చి యిచ్చెద" నని విజయమాలి రాజ్యలక్ష్మిని వెంటఁ బెట్టుకొని అంగడికిఁ బోయి వలసిన ద్రవ్యములిచ్చి దానినిఁ బంపివయిచెను.

కొంటెకోమటులు కొందఱు విజయమాలికడకు వచ్చి "మామా! నీవు రాజుగారి వియ్యంకుఁడవు. ఇఁక నీకీ యంగడి యెందుల" కని వింతగా నాతని నొవ్వనాడిరి. మఱికొందఱు "శుద్ధబౌద్ధుఁడ" వని దూయఁ బట్టుకొనిరి. కొందఱు "వెలివేయుదు" మని బెదరించిరి.

విజయమాలి గుండెలు రాలుగా మాఱెను. అతఁడం గడి మూసి యిలుమో మాయెను. దారిలో అల్లరిపిల్ల కాయలు "అడుగో రాజుగారి వియ్యంకుఁడు, రాజుగారి వియ్యంకుఁడు" అని అఱవఁదొడగిరి. విజయమాలి చెవులు మూసికొని యింటికిఁ బరుగెత్తెను.

అతఁడా పగలంతయు నెట్టులో గడపి రాత్రి మలయమాలిని ఉద్యానగృహమున బంధములో నుంచెను. ధన మంతయు నచటనచట నేలలో పాఁతిపెట్టెను. స్థిరాస్తి నంతయు వారి వీరిపేరఁ బెట్టెను.

విజయమాలి దాఁచ మఱచిన రవ్వయో యన వేగుఁజుక్క పొటుక్కునఁ బొడిచెను. తూర్పుతలపొలమున ఉషాదేవి రవ్వలదుకాణము తెఱచెను.

విజయమాలి మోఁకాలుదిగని కొల్లాయ యొకటి కట్టుకొనెను. వాకిట దర్భలపాన్పు పఱచెను. దాని ప్రక్కనే వంకరకఱ్ఱ యొకటటి పెట్టుకొనెను. భార్యను బోసి చేసెను. వేల కన్నులు గల ఉత్తరీయ మొకటి కప్పుకొని ఆ దర్భశయన మలంకరించెను. భార్యను కాళ్లకాడఁ గూర్చుండు మనెను. ఊరెగిరిపోవునటు లేద్చుమనెను. దివాలాతీసెను.

వెఱ్ఱివానిని చూడ వేడుక. కావున మలయమాలితోఁట మనుజాకీర్ణ మాయెను.

మలయమాలి కా వనమే నందనవనము. ఆ యుద్యాన కుటీరమే వైజయంతము. మలయమాలి కానందమున స్వేచ్ఛగాఁ దిరుగాడ వీలుండెను. ఐనను ఇపు డతఁడా వైజయంతము దాఁటఁ దలఁచుకొనలేదు.

హంసపది యను దాది చాటుగా నాతనిఁ జూడఁబోయెను. మలయమాలి ధ్యానములో నుండెను. హంసపది కనుల నీరు పెట్టుకొని "కోటికి పడగెత్తిన కోమటి కొంటి బిడ్డవు. కన్న కడుపున చిచ్చుపెట్టితివి. చిన్నప్పుడు నేనిచ్చిన పాలిటులు వెఱ్ఱిపా లగునని కలలో నయినను అనుకొనలేదు. నాయనా!" అని ఆక్రందించి వెళ్లలేక వెళ్లలేక వెళ్లిపోయెను.

బట్టుకవి బాలరాజు వచ్చి చూచి –

"బంగారువంటి కోమటి
సంగీతముచేత బేరసారము లుడిగెనూ"

అని దీర్ఘము తీసి వెళ్లెను.

కలకంఠి యను పేరుగల కలహకంఠి యొకతె వచ్చి కొంచె మాచిచూచి నెటిక విఱిచి – "పిచ్చియట? డబ్బున్నచో సరి – అది లేకున్నచో?" అని గద్దరించెను.

అలివేణి వచ్చి "పిచ్చికి మందేమయినను వాడుచున్నారా?" అని అడిగెను.

"నీకు పిచ్చి. ఆయన కేమి పిచ్చియే? మదపిచ్చికి మందేమిటే? లొటిపిటశూల రోఁకళ్లకు గాని లొంగదు" అని కలకంఠి యనెను.

అలివేణి నోటికి గుడ్డ అడ్డము పెట్టుకొని కలకంఠిని చేబూని వెనుదిరిగెను.

మలయమాలి సహాధ్యాయుఁడొకడువచ్చి ఆ కుటీరము ప్రదక్షిణించుచు –

"మా దిగుడు బావిలో నొక
చేదస్తపు హంస తపము చేసెడి; అది దా
మోదరనాభీ కాసా
రోదితపద్మినినిఁదక్క నొల్లదు దేనిన్."

అని పఠించుచు వెడలిపోయెను.

ఇటులు గురువులును, సహాధ్యేతలును, మిత్రులును, బందుగులును, పరిచితులును, పరిచారకులును వచ్చి చూచి నివ్వెఱను, కోపమును, దయను, విచారమును, అమర్షమును, విషాదమును బొంది యెవరి యిండ్లకు వారు వెడలిపోయిరి.

వెనుక రాజకుమారి యిచ్చిన యాజ్ఞ యిపుడు మంథరకునకర్థమాయెను. అతని కలమును, కుంచెయు రాజకుమారిని పరివేషించెను. అతని హృదయభ్రమర మామెరూప కుసుమ గుచ్ఛములోఁ దిరిగినకొలఁదియు నతనికలము మధుపూరిత మగుచువచ్చెను. అతని లోఁజూపునకు బంటగు వెలిచూపు చూచినటులెల్ల నతనిచేతిలోని కుంచె యాడెను. అతని మానస మామె రూపదేశమును ప్రదక్షిణించుచుండఁగా నతని కలమెక లావణ్యామృతమును పటకలశమున నింపెను. అతఁడంత రంగసముద్రమును మథించి తూలికాగ్రముచే రంగరించి అపూర్వమగునొక నేత్రాలంకారమును పటాగ్రమునకుఁ దెచ్చి పొడవుగా నొక నిట్టూర్పు విడిచెను.

విజనముగా నున్నపుడు మలయమాలి యేమి చేయునో చూడఁదలఁచి కాఁబోలు సూర్యుఁడు నేలమీఁద మోము మోపి తన కిరణముల నా కుటీరములోనికిఁ బంపుచు, ఇటు మంథరకుని ప్రతిభను కొనియాడఁ గాఁబోలు తన కరములచే నొకతూరి ఆ చిత్తరువు నంటి తిగుచుకొనెను.

మంథరకుఁ డాచిత్తరువును చేలము చాటునఁ బెట్టుకొని మలయమాలి కుటీరమునకుఁ గొంపోయెను. చూడవచ్చిన వారందఱును వెడలిపోయిన తరువాత మసకమసక చీఁకటిలో మెలకువగా అడుగులు వేసికొనుచు పిల్లివలె నతఁడు లోనికేఁగి మలయమాలి కూరుచున్న కుటీరముచుట్టును దిరిగి లోపలను, వెలుపలను బరీక్షించి చూచెను. మలయమాలి మహాసమాధిలో నుండుట గనుఁగొని కుటీరములోని కదుగు దీసి యడుగు పెట్టుచుఁ జని యతని యెట్టెదుట నా చిత్తరువును నిలిపి యటనుండి దొంగవలె మెలమెల్లగా వెడలిపోయెను.

10

కృష్ణద్వితీయ ఆకాశమున మంచుదీప మెత్తెను. భూధేనువు నాక్రమించిన దోమలు చీఁకటులు పాఱిపోఁదొడఁగెను. కోటికోటి వెలుగుగుత్తులతో కలకలలాడు నాకాశము మానవులకు వస్తుప్రదర్శనశాలయో యన భాసించెను. వెన్నెలపులుఁగులు వెంపరలాడెను.

అపుడు మలయమాలి కనులు దెఱచెను. అతఁ డెదుట జూచి – "సహస్రబోధి జ్యోతులకు కేంద్రమయినది నీమోము. ఒకసారి నాకడకురమ్ము, ఈ ప్రదేశ మలంకరించి యెంతసేపయినది? ఆహా! ఎన్నాళ్లకు నా తపము ఫలించినది?" అని యెదురుచూచెను. కాని ఆ యిందుకీర్తి అతనికిఁ బ్రత్యుత్తరమీలేదు. దాన మలయ మాలి కొంచెము వికలుఁ డాయెను.

అపుడు దక్షిణ దిఙ్నాయక మలయమాలిని జూచి నిట్టూర్చినదో యన మలయానిలము ప్రసరింపఁ దొడఁగెను. లతలు మలయానిలునిరాకకు సంతసించి తామై బిగ్గర కౌఁగిలి గొనుటచేతనో యన నెత్తావులుబికి నాసికా పుటములకు తలమునక లాయెను. ఆ చిత్రపటము కొంచెము ముందులఁ కూఁగి గాలికిఁ గొట్టుకొని వచ్చిన తావి తనదిగాఁ జేసికొనెను.

మలయామాలి సంతోషభరితుఁడై – "నేను సింహళము నందున్నపుడు బుద్ధుని త్రోవనుబట్టి సన్న్యాసదండమును చేఁబూని నిర్వాణనగరమునకు పోవఁ దలపోసికొంటిని. కాని యిందూ! నేను మొదట నిన్నుఁ జూచినపుడు నిర్వాణమునే చూచితిని. నేనపుడు మఱచితిని. అది నిర్వాణము కాక మఱేమి?

"కాని తరువాతఁదరువాత ననుభూతిచేఁగాని తృప్తి చెందని కామక్షుధ నా ప్రాణములలోఁ బ్రవేశించుట కనుఁగొంటిని. అగ్నిజ్వాల నా యింటి నాలుగుమూల లంటుకొనెను. కొందఱు దానిని రోగ మనిరి. మఱికొందఱు వెఱ్ఱి యనిరి. సరకు మంచిది కాదని తెలుపుటకు లోకు లొక పాడుపేరు పెట్టి దానిని హింసింతురు. నా పనియటులే యయినది.

"తరువాత నే నా యగ్నిలో నాహుతియగుదు నను కొంటిని. కాని యటులు కాలేదు. నన్నది బూడిద చేయుటకు బదులు నాలోని మాలిన్యమును భస్మీకరించెను. ఇపుడు నాలో మహామైత్రి పదాఱువన్నె బంగారమై మెఱయుచున్నది, ఇందూ! ఇఁక రమ్ము. స్కంధపంచకము దాఁటి ఈ మైత్రీ భూమిలో మునిఁగిపోవుదము" అని అనెను.

మలయవాయు వతని మాటల నాలకించుటకో యన నిలుచుటచే ఆ ప్రకృతియు నిశ్చల మాయెను. మలయమాలి యిందుకీర్తి ప్రతివచనమునకు కనిపట్టుకొని యుండెను. గాని వృథా.

మలయమాలినపుడనుమానపిశాచ మావహించెను. "ఇది యిందుకీర్తి ప్రతికృతియా?"

అతఁడు కొంచెము దక్షిణమునకును, కొంచెముత్తరమునకును వంగి చూచెను. ఆమె తనను చూచుచున్నటులు, మాటలాడఁ బోవుచున్నటులు, కదలుచున్నటులు అతనికిఁ గానిపించెను. అతఁ డెటు వంగి చూచినను ఆమె యతనినిఁ జూచుచునే యుండెను. ఈ దెస ఆ చిత్రపటము తన సృష్టికి సాఫల్యమును సంపాదించుకొనెను.

ఇందుకీర్తి మౌనవ్రత మవలంబించెనా? మలయమాలి మఱి యాఁగక యా చిత్రపటమును సమీపించెను. మీఁదఁజేయివైచెను!

11

"ఈ చిత్తరు విచటి కెటులు వచ్చెను?"

ఈ ముడి అతనికి విడలేదు.

"ఇందుకీర్తియే పంపెనా?"

ఏమో ఎటులో వచ్చెను. వచ్చెనుబోఁ జాలు. అది తన భాగ్యము. మలయమాలి ఆ చిత్తరువును దెచ్చి యెదుట నిడికొని కూరుచుండెను. కొంతసేపు మోమును దిలకించెను. కొంతసేపు కంఠమును కనుఁగొనెను. ఇటులు నఖశిఖాపర్యంతమును, శిఖానఖ పర్యంతమును మరలమరలఁ గనుగొనెను. అతఁడిటు లవలోకించుచుండఁగనే తెలవాఱెను.

అతఁ డాచిత్తరవుతోఁ బ్రసంగించును. తానా చిత్తురువుమాటలు వినును. అతఁడా చిత్తరువు నలంకరించును. తాను దాని తృప్త్యతృప్తుల గమనించును. అతఁడు వలయువస్తువులఁ గనుఁగొనును. వానిని సమర్పించును.

అతని కిందుకీర్తితో బ్రణయకలహములు సంభవించెను. వెరవేఁకి జనించెను. సమసిపోయెను. అతఁ డిందుకీర్తిని బతిమాలెను. బతిమాలించుకొనెను. మాటలాడక కూరుచుండెను. మాటలాడెను. ఆమె బదులుమాటలు వినెను. వీ రీతిగా నతని కా చిత్తరువే యిందుకీర్తి యయిపోయెను.

అతని కిందుకీర్తికిఁగాను సత్యప్రపంచమునుండి కావలసిన వస్తువులు లేవు. సంకల్పముచే సృజింపఁబడిన వస్తువులే యామె కుపాయనములు. కాని ఒకానొక నాఁడు ఇందుకీర్తి నలంకరించుటకు చెట్లు పూచిన పూవులే మలయమాలికిఁ గావలసి వచ్చెను. అంతట నామెతో వనవిహారము చేయు తలఁపు కలిగెను. అతఁడు వెంటనే యిందుకీర్తితో కుటీరము వీడి వనము లోనికిఁ జనెను.

ఆ యుద్యానమున నున్న ఆ వృక్ష స్తంబపర్యంత మిందు కీర్తికొఱకే మొలిచినటు లతనికిఁ గానిపించెను. అతడు కనఁబడిన చెట్టు క్రిందనెల్ల ఇందుకీర్తిని దింపి అచట నామె కుపచారములు చెప్పెను. అచట నొకొక్క పిట్టనే చూపెను. ఆ పిట్టకూఁత లిందుకీర్తి ముందొక గానసభగా నానందించెను.

ఇటులు వనవిహారముచేసి చేసి మలయమాలి యిందుకీర్తి నొక సురపొన్ననీడ డించి యామె నలంకరించుటకు పూవులు తేఁబోయెను.

రాజకుమారిచేఁ బ్రేరితుఁడై వినయజ్యోతి మలయమాలిని కనిపట్టియుండెను. మలయమాలి పూలకని అటు వెళ్లఁగనే వినయజ్యోతి యిటు వచ్చెను. అతఁ డాచిత్తరువును దీసి యావల నుంచి దానికి బదులుగా నచట మఱియొక చిత్తరువు నుంచి తానొక చెట్టుచాటున దాఁగియుండెను.

ఈ చిత్తరువున బ్రహ్మాండమైన ఒక నల్లత్రాఁచు. అది పడగ విప్పి యిందుకీర్తిని గాటువేసెను. ఇందుకీర్తి నేల కొఱగెను. ఆమె పెదవులును, దంతములును, మోమును నల్లఁ బాఱెను.

మలయమాలి తోఁట యంతయుఁ దిరిగి తిరిగి వసంతుని పంట యంతయుఁ గోసెను. ఆ పటము ముందులకు వచ్చి రంభా పలాశములఁ బఱచి వానిమీఁద నా పూలఁ గ్రుమ్మరించెను. పలుమాఱులు కోసికొనివచ్చిన ఆ పూలన్నియు నచట నుండఁగ అది యొక పూలయంగడి యాయెను.

ఆ పుష్పరాశినుండి దోసిళ్లకొలఁది పూలతో నతఁడిందుకీర్తి నభిషేకింపఁదొడఁ గెను. అవి ముత్తియములవలె నెగసి నక్షత్రములవలె నేలరాలెను. క్రింద రాలిన పూలన్నియు నొకపాలముడుఁ గాయెను.

పూలతావిచే నతఁడున్మాదము చెందెను. ప్రేమచే సుడ్డుగుడుచుకొనెను. ఏకాంతతచే నితర మంతయు మఱచెను. అతఁడిందుకీర్తిని కౌఁగిలించుకొనంబోయి మోమెత్తిచూచెను. ఈ పటములో ఇందుకీర్తి చచ్చిపడియుండెను. ఆమెప్రక్క బ్రహ్మాండమైన నల్లత్రాఁచు. అతని మేనిచట్రమంతయు చలించెను. కనుల నీరుగ్రమ్మెను. అతఁడెగదిగఁ జూచెను. అతని మతి చెదరెను. అతని కనులు ముకుళించెను. అతని యవయవములు పట్టుదప్పెను. అతఁ డెగురవయిచిన మట్టిముద్దవలె చదికిలఁబడెను. మూర్ఛలో మునిఁ గెను.

మలయమారుత మాతని వదన మండలమందలి స్వేదబిందువులను తుడిచి వైచెను. గరువముతో నిట్టనిలిచిన ఆ సురపొన్న పట్టని గొడుగాయెను. మలయమాలి

కొంతసేపటి కీ ప్రక్క నుండి యా ప్రక్కకు దొరలెను. మాఁగువాఱిన మోముతో లేచి యిందుకీర్తిని జూచెను. బాష్పప్రవాహ మతని నంధు నొనరించెను.

"ఇందుకీర్తి అస్తమింపఁగా, ఓరి మలయమాలీ! నీ జీవమేల పోదు?" అని అతఁడు కనులు తుడుచుకొని రివ్వన నా సురపొన్న నెక్కఁదొడఁగెను.

దానిచాటుననే దాఁగియున్న వినయజ్యోతి రాఁబోవు నాపదను ఊహించి వెంటనే కొంతమంది భటులను సైగచే రావించి ఆ యాపదను నివారించు ప్రయత్న మునందుండెను.

మలయమాలి స్కంధములన్నియు దాఁటెను. దిగంతమును జూచుటకుఁ బ్రయాణము కట్టినటులున్న యొక కొమ్మ కతఁడు చేతులను, కాళ్లను లంకెవయిచి తలక్రిందుల పిట్టవలె వ్రేలాడి యిందుకీర్తిని ధ్యానించుచు చేతులను, కాళ్లను వదిలివైచెను.

మలయమాలి కనులుఁ దెఱచి చూడఁ గలిగినంతలో తాను బ్రతికియున్నటులు తెలిసికొనెను. మలయమాలి రిచ్చపడి యిటులనెను: "అయ్యా, నా కుపకార మనుకొని అపకారమొనరించితిరి."

"ఎటులు?"

"ఇందుకీర్తి చనిపోయినపిదప నాబ్రతుకేల?"

"ఓయి మూఢుఁడా ! నీ వలెనే బ్రతికియున్న యిందు కీర్తిని చచ్చిన దనుచున్నావు. నీ వెవరిని పూలఁ బూజించుచుంటివో, నీ వెవరిని ముద్దాడుచుంటివో, నీ వెవరిని కౌఁగిలించు కొనుచుంటివో అది చిత్తరవు. నీవు రాగివి. ఇది యెల్లయు కల్ల. ఇది నీ సంకల్ప సృష్టి. నిండుభ్రాంతి. పట్టి మాయ."

"ఇందుకీర్తి బ్రతికియుండుట కల్ల."

"ఓరి మూర్ఖుఁడా, అదిగో! చూడు, వేణువనమున బుద్ధుని విహారమును బరికించి తన ప్రాసాదమున కదెపోవుచున్నది."

మలయమాలి కరకంతలలోనుండి యిందుకీర్తిని జూచెను. వెంటనే యతనికి పూర్వస్మృతి కలిగెను. తల వంచుకొనెను.

"నాయనా, నీవు ధ్యానసిద్ధుఁడవు. నీ ధ్యానమును సిద్ధింపఁజేయుట కిందుకీర్తి ఆచార్య. నీవీ ధ్యానబలముఁచేఁదత్త్వమును దెలిసికొనఁగోరుదు వేని అమృతుఁడవయ్యెదవే. పామరులు పైదలులకొఱకు శరీరమునైన నొడ్డుదురు. తత్త్వముకొఱకే శరీరము నొడ్డుదురేని మఱి శరీరము నెఱుఁగరుకదా. మనోబలముపయోగించి నీ వెవరికొఱకు ప్రాణముల నొడ్డితివో ఆ మనోబలమునే యుపయోగించి తత్త్వముకొఱ కిపుదు ప్రాణముల నొడ్డఁ

గలవేని కోటికోటి యిందుకీర్తుల మూలమును కనుఁగొనఁజాలుదువే" అని వినయజ్యోతి యనెను.

"ఏమేమి?" అని మలయమాలి డిల్లపడెను. అతని కనుబొమలుత్కోచము లాయెను.ఒడలు కట్టుబాఱెను. కొంచెము సేపటిలో నతని మోము పిండిన వలువయై వెంటనే సగము విఱిగి వ్రేలాడు నాకువలె నేలకు వ్రాలెను. కనులు నీటికాల్వలయిపోయెను. అతని మానస మేకాగ్రతచే కరడుగట్టెను. ఇంతవఱకును శిశువువలె వినయజ్యోతి చేతులలో నున్న మలయమాలి యిపుడు లేచి అతనిముందు శిష్యునివలె నిలువఁబడి "కుందబిళ్లిని వజ్రపుఁబొడిచే నతుకుచుంటిని" అని మోఁకారించెను.

'త్రికరణములు నిన్ను రక్షించుఁగాక' అని వినయజ్యోతి దీవించెను.

12

తలిదండ్రులు మలయమాలి పునర్జన్మమెత్తి నటులు సంతసించిరి. గురువులు "చదువులకిది ఫల" మని తృప్తినిరి. "కుఱ్ఱవానితిక్క తిరిగిన" దని ప్రజ శాంతి పొందెను. మిత్రులందఱును ప్రత్యక్షమయిన దైవమును స్తోత్రముచేసినటులు ఇందుకీర్తి యౌదార్యమును స్తోత్రముచేసిరి. ఇందుకీర్తి వినయజ్యోతిని బ్రశంసించి మలయమాలికి మంగళము కలుగవలయునని మనసులో కోరుకొనెను.

మలయమాలి యిటులందఱను సంతోషసముద్రమున ముంచి మాయ మయిపోయెను. ఇతని సంగతి యిటులయిపోఁగా మనీష ప్రేమను పాథేయముగాఁ గొని మలయమాలి కొఱకు గృహత్యాగ మొనరించెను.

మనీష కాలుపెట్టిన మొదటి యూరి సందులో నొక యింటిముంగట సందడిగా నుండెను.ఆ యిల్లొక మంగలవానిది. అతఁడు తాగి కొంచెము మత్తుగానుండెను. ఆ యింటి యెదుటి వేముక్రింద దారి నరికట్టి పలువు రొక గుంపుగా కూర్చుండిరి. ఆ గుంపులో నొకఁడు "ఓరీ, తల తడిసిపోతివి, తొందరగా రా" అనెను. ఇంకొకఁడు 'ఒరే నాకు సగము గొఱిగి పోతివి; నీ వాకిలే తిరుపతి చేసితిని' అనెను. 'ఈవేళ యెవరి అదృష్టమును తిన్నగా లే' దని ఒకఁడనెను. ఇటు లందఱు నిన్నిమాటలనుచుండఁగా ఆ మంగలవాఁడు "కోటీశ్వరుడి కొడుకు నిన్న సొగరం చేపించుకోని, ఇదుగో! ఈ బంగార మ్మొలతా డిచ్చిపోయిండు. నీవుకూడా తే ఓతాడు. నీకూ చేత్తా నున్నగా సొగరం" అని యనెను.

మనీష యీ మాటలు వినుచు వారిని తప్పించుకొని వెళ్లి ఊరబసివి కతిథి యాయెను.

ఆ పగలంతయు నామె రాత్రివలె వెడలcబుచ్చెను. గూండ్లకుc జేరు పిట్టల కలకలారావములు ఆమె స్వప్నసేతువును శిథిలమొనరించెను. పడమటికొండమీcది సూర్యుని చరమకాంతి ఆమె మనసుమీcద రక్తాక్షరముల ముద్రించిపోయెను.

మనీష యపుడు ఆ మంగలివాని యింటికేcగి పదిదీనారములచే నాతని ఆశ్చర్యమున ముంచి మలయమాలి కేశపాశమును గొని మిళినతీర్థమునకు మహాప్రస్థాన మొనరించెను.

మనీష గ్రామసీమ దాcటి దానిని దీసి చూచెను. చంచల మయినను నిబిడమయిన యొక మదిరానుభవ మామె మానసమును స్పృశించిపోయెను. ముఖరమై పోటు పొడిచిన మున్నీటి ముత్తరంగలపై పుష్పించిన బుద్బుదమై, గిరగిరc దిరుగు మహాకాలుని రథచక్రము నుండి తునిసిపడిన మణిదీప్తియై మలయమాలి యామె కా కేశపాశమునc గనcపడెను. ఆమె దానిని ముద్దిడుకొని కనుల కద్దుకొని తన కేశపాశములో కలిపి చుట్టుకొనెను. కృష్ణరాత్రి వక్షస్థలమును భేదించుకొని వచ్చిన రోమాంచమో యన నున్న నక్షత్రకాంతిలో "ఇటుపో, ఇటుపో" అని చెప్పి చూపుచున్న భూదేవితర్జనిcబోలు బాటcబడి యామె తెలవాఱు వఱకును నడచెను. ఉషాదేవి కావిచీరలతో నామె కెదురాయెను. సంసార భారముచే క్రుంగిన ప్రకృతిమాత బిడ్డలు చెట్టుచేమలు అయత్నపాలితము లైనను ఆమె గుప్తవాత్సల్యమును పొందియోయన ఛాయాతపముల నిత్యక్రీడలో పాలుగొని అడ్డదిడ్డముగా తెగcబెరిcగి ఆకసముదెస దేనినోచూచుచు నామెకుc గనcబడెను. వానిని దాcటినతరువాత ఎత్తయినమేడలు, మిద్దెలు, నాలుగిండ్ల బంతులు. రాజవీథులు.

మనీష ఆ నగరపు రచ్చచావడి ముందునుండి చనుచు నచట వెనుకటి విటులను జూచి తల వంచుకొనెను. ఒకానొకపుడు పూలవలె తనమీcదc బడిన వేనవేల చూపు లిపుడు ముండ్లవలె నామెను గ్రుచ్చుకొనెను. ఒకానొకపుడు విషమే యమృత మగును, మఱియొకానొకపుడు అమృతమే విషమగును గదా.

ఆమె యున్న యా యునికిని, ఆ రాకకును అచటివారందఱును ఆశ్చర్యపడిరి. ఒకరొకరే యామెకు స్వాగతమిడిరి. అది యటుండ ఏలికయే రమ్మని ఆమెకు వార్త పంపెను. కాని యామె యచటcగల విహారమునc బ్రవేశము సంపాదించెను. అందు ధర్మభగిని యాయెను. కాని యామె యెందులకచటc బ్రవేశించెనో దానికి ఇసుమంతయు ఫలము కానరాలేదు.

ఆమెకచటc దాను చేయుచున్న పని తనకే విపరీతముగాc బొడగట్టెను. మఱియు తాను తిరిపె మెత్తుకొని తిని యిదుమలు గుడుచుచున్నను తన సౌందర్య భాండారమునకు

పెంపేకాని టొంపేదను కానఁబడుటలేదు. విహారమున తాను ధర్మభగినిగా నున్నను పురుష సంఘమునుండి తనకు నిర్భయత లేదు. ఆఁడుదానికి స్వేచ్ఛగా బ్రతుకుటకు వీలే లేదా?

ఆమె యిటులు సముద్రమున తెప్పవలె నటు నిటు కొట్టుకొనుచుండఁగా బౌద్ధ సన్న్యాసుల మారజయోత్సవము వచ్చెను. వెనుక నొకానొకనాఁడు బుద్ధుఁడు కామక్రోధాదులకు నెలవగు మారుని జయించెను. దానికీ పండువు గుర్తు.

శ్రమణు లందఱును ముండనము చేయించుకొనిరి. అఱవయిచిన కావి వలువలఁ దాల్చిరి. త్రిశరణములకు శరణు జొచ్చిరి. పిమ్మటఁ గామాది దుర్గుణములను చిత్రించి ఆ చిత్తరువులను దెచ్చి ఒకటొకటే తగులఁబెట్టిరి.

అటుపిమ్మట "సర్వం దుఃఖ" మ్మనియు, "సర్వం శూన్యం శూన్య" మ్మనియు దిక్కులు మాఱు మ్రోఁగెను.

ఈ భావనామంత్రముల నవగతము చేసికొని కాఁబోలు పశ్చిమదిశ కాషాయాంబ రములు కట్టి సూర్యకమండులవు చేకొని బౌద్ధధర్మ మవలంబించెను. నాయికా హృదయ మెఱుఁగని దుష్టవటువు వలె చంద్రుఁడామెను వెంటాడ వచ్చెను. ఈ విడ్డూరమును జూడవచ్చిన జనసముదాయమో యన నాకసమునఁ జుక్కలు కిటకిటలాడెను.

మార జయమువలనఁ గలిగిన శాంతి చేతంబోలె విహార వాసు లందఱును ఒడలు మఱచి నిదురించిరి. మనీష మాత్రము మారునకు జయవెట్టుచు కల్పనాకులాయమునఁ గూరుచుండి మలయమాలిని ప్రతీక్షించుచుండెను. ఆమె భావనాపటము ద్రౌపది కోకలవలె గుట్టలు పడుచుండెను. కొంతవడి కామె లోలోపల నిటు లనుకొనెను:

> "నవ్వుచున్నటు లున్న యీ నడికిరేయి
> నేలచివరను మేటిమున్నీటిముందు
> వలపుదేవతగా బిట్టు వెలసిన నను
> వింతవింతగ నెవ్వరే వెదకువారు?"

ఆమె యిటులు ఎవరిచేతనో వెదకించుకొనుచుండఁగా అటు మారునిఁ దగులఁబెట్టిన చేయియొకటి ఇటు మనీష పాదమును వెదకుచు ఆమెకుఁ దగిలెను. ఆమె మలయమాలియే యని భ్రమసెను. ఆమె సంతోషముతో నా పున్నమ వెలుఁగున నోరగంట నా చేతిని జూచెను. క్రమక్రమముగా నా చేయితీఁగవలె నామెశరీరమును బెనఁగొనెను.

మనీష చివాలున లేచి కూరుచుండెను. ఆ చేయి యామెను గట్టిగా దాపునకు లాగుకొనెను. ఆమె మెల్లఁగా "అయ్యా, ఇది మారుని తగులఁబెట్టిన చేయియేనా?" అని యనెను.

"నిన్నీ చేయి మైత్రీమయ మయిన కారణభూమిలోనికిఁ గొంపోవఁగలదు" అని ఆ శ్రమణాచార్యుఁడనెను.

"కారణభూమియా, మారణభూమియా?" అని మనీష అతని నొకతాపు తన్ని తన దుర్గతికి వగచుచు మలయమాలిని తలఁచుకొనచు అచటినుండి లేచిపోయెను. ఆమెను మృత్యు వొకవంకను మానభంగ మొకవంకను పట్టుకొని శూన్యము ముందు నిలువఁబెట్టెను. ఆమె హృదయము ఫట్టని పగిలెను. ఒకకిరణ మచట వెలిఁగెను.

13

వేణువనమున విహార నిర్మాణము సంపూర్ణ మాయెను. సున్నముచే గారచేయఁబడిన గోడలన్నియు సర్వజ్ఞుని మానసమునకుఁ బ్రతినిధులవలె నుండెను. వేదిక మీఁద నెలకొలుపఁబడిన బుద్ధుఁ డందఱకును ధ్యానముద్ర నుపదేశించుచు నెదుటఁ గల తటాకమునఁ బ్రతిబింబించి సాధకుల భావనాతటాకమునఁ బ్రతిబింబించిన చందముగాఁ గనుపట్టుచుండెను.

విహారమునందు నిలువఁబడిన ప్రతివాని హృదయ మపార మగాధమగు నొకానొక శాంతిలోఁ ప్రవేశించెను. అట్టి మహాశాంతికి మూలమగు నొక మహాశూన్యమునఁ బ్రవేశించి లోకులకు దాని దెలుపవలయు నని దీక్షపట్టిన మహాపురుషుఁడు బుద్ధుఁ డెట్టదులఁ గానిపించి మౌనముద్రతో నిపు డాతత్త్వమును మరల నెల్లర కాదేశించచున్నటులుండెను.

ఆ మహాపురుషుని జూచిన వృద్ధుఁడొకఁడు బాలుఁడై పోయెను. ఒక బాలుఁడు వృద్ధుఁడాయెను.

మధ్యమ వృద్ధుఁ డొకఁడు బుద్ధుని జూచుచుఁ జూచుచు జందెములు పుటుక్కునఁ దెంపివయిచెను. ఒక యువతి యలంకారముగాఁ బెట్టుకొనిన నగతోఁ గలిపి కొప్పును కోసివైచి కొనెను. శ్రమణకుఁడొకఁడు తన వేసమునుకు రోసెను. ఒక వేదసన్న్యాసి ధ్యానముద్ర దాల్చి మఱొక బుద్ధవిగ్రహమువలె నాయెను.

వినోదమును విలోకింపవచ్చిన వైదికోత్తములకు మంత్రతంత్రములుగాని పూజా ప్రతిష్ఠలుగాని లేని యా విహారము బోసినోరివలె నుండెను. ఆలోచనలో మునిఁగి తేలుచున్న యొక వైదికోత్తముఁ 'డీఁకముందు కలియుగమంతయు నిట్టి యేడూకముల చేతనే

నిండిపోవునని పురాణములలో నుండెన'ని పరిహసించెను. యజ్ఞము చేయుటకు ధనధాన్యములు లేని కర్మఠుడొకఁ 'డెటులయినను బుద్ధుని దహింసామతము సుమండీ' అని యనెను. 'అహింసామత మన నేమో నే నెఱుఁగను గాని కడుపుమంటకు బుద్ధుఁడే సూకరమాంస మారగించె'నని వేదధర్మ ప్రవక్తయొకఁడనెను.

భక్తుఁడగు వైదికుఁ డొకఁడు నోరు కఱచుకొని 'బుద్ధ దేవుఁ డొక యవతారము సుమండీ' అని అనెను. విహారము నాలుగుమూలలును విహరించి వచ్చిన ద్వైతవాది యొకఁడు 'సగుణము నంగీకరింపని బౌద్ధులకు బుద్ధుఁడే సగుణమై కూర్చుండె'నని యుద్ఘోషించెను. 'అద్వైతము ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధ' మని మఱియొకఁడనెను.

'శూన్యవాది యశూన్యము నంగీకరించుచున్నాఁడ'ని తార్కికుఁడొకఁడు బుద్ధుని వ్రేలఁజూపఁదొడఁగెను. 'కర్మయే తెలియకుండ నిటులు చేయించుచున్నద'ని జర్మనీ మాంసకుఁడొకఁడు ముక్కుమీఁద వేలు వేసికొనెను.

ఇటు లెవరే మనుకొన్నను ఆ రాతివిగ్రహ మందఱను – 'నీ వెచటినుండి వచ్చితివి? మఱి నీ వెచటి కేఁగుచుంటివి?' అని నిలఁబెట్టుచుండెను.

దూరమునుండి కోలాహలధ్వని యొకటి వినఁబడఁదొడఁగెను. క్రమక్రమముగా నది మూఁడు విరామములతో వీను మిగిలెను కొంతవడికి.

బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి
ధర్మం శరణం గచ్ఛామి
సంఘం శరణం గచ్ఛామి

అను ఘోషము వాయుతరంగములలోఁ బ్రవహించెను. దిక్కులన్నియు నీ త్రిశరణములచేఁ బ్రతిధ్వనించెను.

జనులంద ఱెదురేఁగిరి.

మహారాజాధి రాజ పరమేశ్వరుఁ డిందు కేసరియు నతని ప్రక్క నిందుకీర్తియు వారి ముంగల వినయజ్యోతియు పాదచారులయి వచ్చిరి. వారి వెనుక మానవారణ్యము.

సాధకు లందఱును విహారమునఁ గూరుచుండిరి. అచట సనాయి లేదు, డోలు లేదు, మేళము లేదు, తాళములేదు. ధ్యానమునఁ బ్రవేశించుటయే నచటఁ గర్తవ్యము.

సాధకు లందఱును ధ్యానసాగరమునఁ బడిరి. ఏకాగ్రత లేని సాధకుఁ డొకఁడు తన ప్రక్కవానిని జూచి కనులు గట్టిగా మూసికొనెను. విహారమును జూడవచ్చిన బాలకు లందఱును వినోద మేమియు లేమిఁ గొలఁకునఁ బడి 'నీట మునిఁగి యెవరెక్కువ సేపుందురో' యని పన్నిదము చఱచికొనిరి.

క్రమక్రమముగా నందలును బోఁజొచ్చిరి. సాయంతన జ్యోతి వెలిఁగెను. దేవాలయ ఘంటానాదము నగరమునుండి వినఁబడెను.

అచట ధ్యానసముద్రమున మునిఁగినవారిలో మొదట తేలినవాఁడు వినయజ్యోతి. అతఁడు లేచి మిగిలినవారి నుద్దేశించి మోఁకరించెను.

కొంతవడి కిందుకేసరి మెలకువ గనెను. అతఁడు లేచి మిగిలినవారి నుద్దేశించి మోఁకరించెను.

పిదప ఇందుకీర్తి కనులు విప్పెను. పిదప మనీష కనుదమ్ములఁ దెఱచెను. వారిరువురునులేచి నిలువఁబడి ధ్యానసిద్ధుఁడును తన్మయుఁడు నగు నొక యువకుని ముందు మోఁకరించిరి.

అతఁడు మలయమాలి.

● భారతి - సెప్టెంబర్ / అక్టోబర్ - 1942 ●